

Tips och råd för nybörjaren som skall köpa dragspel

Denna guide är i första hand gjord för dig som är nybörjare och skall köpa dragspel, men förhoppningsvis kan även andra också ha nytta av dessa tips och råd.

Pianodragspel eller knappdragspel?

För dig som inte spelat tidigare är det lämpligt att börja med knappdragspel. Knappdragspelet är lite mindre och smidigare i formatet, och man får plats med ett större tonomfång på ett relativt litet instrument.

Om du tidigare spelat mycket piano kan dock pianodragspel vara en fördel. Du behärskar ju förhoppningsvis då redan fingersättningen i dragspelets diskant (högerhanden). Har du bara spelat lite piano tidigare, så är ändå knappklaviaturen att rekommendera, pga alla de fördelar den erbjuder.

De flesta knappdragspel har idag fem rader knappar varav två rader är dubblerade (hjälpnader). I början av sitt spelande kan man dock klara sig bra med bara tre knapprader, eftersom man då ändå har alla toner. Man får då räkna med att byta instrument till ett femradigt inom något/några år.

Hur stort instrument skall jag ha?

Detta beror på hur stor du är. Det är viktigt att ha ett instrument som sitter bra på kroppen. Om du sitter ner med dragspelet i knäet får det inte vara för högt, och inte nå ända upp till hakan. En erfaren musikhandlare kan givetvis guida dig till rätt storlek. Om du har kontakt med en dragspelslärare kan säkert denna/denna också ge råd om detta.

Ett barn skall absolut inte ha ett stort vuxeninstrument!

Det är också av stor vikt att dragspelets remmar är av rätt storlek och av bra kvalitet. En ryggrem mellan de två axelremmarna är en stor hjälp för att hålla dragspelet i rätt position.

Det bästa sättet att snabbt sluta spela är att ha ett för stort och tungt instrument.

Hur många körer

Snart får du nog höra att spel kan vara två, tre, fyreköriga. Detta anger hur många uppsättningar stämmor det finns inuti spelet. De flesta dragspel har register, vilket är knappar med vilka man kan få olika klangfärger från sitt instrument.

Ett tvåkörigt spel kan ha upp till 3 klangkombinationer. Endel tvåköriga instrument har inga register.

Ett trekörigt kan ha upp till 7 klangkombinationer. Vanligt är dock att det bara finns 5 register. Några av registren låter ända väldigt lika.

Ett fyrekörigt instrument kan ha upp till 15 klangkombinationer, men oftast finns det endast ca 11 register, eftersom endel register ändå låter snarlika.

Ju fler körer ett instrument har, desto tyngre blir det. Som nybörjare klarar du dig bra med ett tvåkörigt instrument. Så småningom väljer du säkert att köpa ett trekörigt instrument som då har fler klangfärger.

Det treköriga instrumenten kan huvudsakligen ha två typer av stämning: 1. violinstämning 2. orgelstämning. De flesta väljer idag "violinstämning" instrument, då dessa är mycket varmare i klangfärgerna, och ger den speciellt svängande/vibrerande ton som många vill ha ut av dragspelet.

Cassotto

Påverkar klangfärgen på instrumentet. Det blir en mjukare klang på vissa register, och större skillnad i klangfärgen på de olika registren. För en nybörjare finns inget behov av cassotto. Kanske byter du dig till ett sådant om du spelat en längre tid.

Vill man ha ett lite mer autentiskt "råare" traditionellt dragspelsljud skall man definitivt välja ett spel utan cassotto. Om du däremot vill ha en mer mjuk klang så har cassotto-spelen en sådan. Även för den som vill ägna sig åt jazz och mycket ackordspel har ett instrument med cassotto fördelar i klangen. Ett cassotto-spel betingar ett väldigt mycket högre pris än ett utan cassotto.

Basen

Hur många baser man skall ha står ju i relation till spelets övriga storlek och utformning. Basen bör ha minst fem knapprader. Då har man tersbas - grundbas - durackord - mollackord - septimackord. Många instrument har dock sex rader i basen då har man lagt till en rad med dim-ackord.

Vanliga storlekar på bad är 72, 80, 96, och ett fullstort instrument har 120 basknappar. Dock kan andra varianter och storlekar förekomma.

De allra minsta barninstrumenten har bara några få basknappar, bara dur-ackord i vänsterhanden. Detta kan vara ett alternativ för de allra minsta barnen. Ett sätt att komma igång. Man byter givetvis

upp sig när man "spelat slut" på dessa instrument. Det tar oftast 1-2 terminers undervisning innan det är dags för nästa storlek. Dessa barninstrument betingar ju ofta ett mycket överkomligt pris.

Nytt eller begagnat instrument?

Det finns en stor marknad för begagnade instrument. Har du råd att köpa ett nytt instrument vet du ju vad du får, ett instrument med garanti.

Det är viktigt att ha tillgång till en kompetent dragspelsverkstad. Ett dragspel är komplicerat och det är mycket smådetaljer som kan behövas justeras.

Många gånger kan det ju ändå vara en fördel att köpa ett begagnat instrument. Om du köper ett begagnat instrument hos en etablerad dragspelshandlare så får man ju några månaders garanti.

Du kan säkert hitta en hel del dragspel på "blocket" och andra prylbörsar, i lokalpressen etc. Då här det ju en hel del saker att tänka på. Det bästa är givetvis om du har någon dragspelskunnig bekant som kan hjälpa dig att prova instrumentet.

Några saker att tänka på vid köp av begagnat instrument.

Visuell granskning.

- Ser spelet mycket slitet ut?
- Bälgen: är den mycket slitet? Titta speciellt undertill, där kan det vara hårt slitage.
- Knappar. Saknas det knappar? Om det saknas knappar i basen skall du nog välja ett annat instrument...
- Registerknappar i diskant och bas: Se till att alla finns.

Bälg med stora förslitningsskador

Ny bälg i perfekt skick

Läckage

Det är viktigt att det är god kompression i spelet. Det får absolut inte läcka ut luft i området från bälgen eller bälgens infästning. Det är alltför vanligt att det läcker just vid infästningen av bälgen. Känn med en lite fuktad hand kring bälgens infästning. Du känner då lätt om det "bläser".

Om du bara låter bälgen falla ut, utan att hålla i den bör den inte "ramla ut". Då finns det läckage som kan bero på olika orsaker. En viss mindre rörelse ut är acceptabel och helt normalt. Även ett helt nytt spel har en viss rörelse ut om man bara låter bälgen falla fritt.

Ingen ton skall ljuda när du inte trycker ner en tangent. Även om du ger ett lätt tryck in eller ut med bälgen bör det vara tyst.

Stämning och stämmor.

Lyssna igenom alla toner/knappar. Lyssna både in- och utdrag med bälgen, eftersom det är olika stämmor som ljuder på in- respektive utdrag. Tönen skall låta likadan på in- som på utdrag. Lyssna igenom detta på varje registerkombination som spelet har i diskanten.

Att stämma ett helt dragspel koster flera tusen kronor, och står ju sällan i vettig proportion till vad ett begagnat instrument kostar. Det är då bättre att välja ett annat instrument än ett som har väldigt många felaktiga toner.

På ett äldre begagnat spel kan man nog räkna med att vissa toner inte fungerar helt, men om det bara handlar om några få toner, så kan detta justeras till en rimlig kostnad av en kompetent verkstad.

Exempel på pianoklaviatur där tangenterna inte ligger i samma nivå.

Perfekt justerad pianoklaviatur.

Klaviaturen

På ett pianodragspel är det viktigt att alla pianotangenterna ligger i samma nivå. Ingen tangent skall sticka upp över de andra. Beträffande tangenterna på ett knappdragspel är det viktigt att instrumentet har s.k. trappstegsklaviatur. Detta innebär att varje knapprad ligger i varsin nivå, med några millimeters skillnad. Även här gäller som vid pianoklaviatur att ingen knapp i samma rad, skall sticka upp högre än de andra. Det finns riktigt gamla dragspel med s.k. "slätklaviatur". Små knappar, som allesammans ligger i samma nivå, ofta sticker de ut ut en plåt. Den här typen av instrument hör till en förluten tid. Det är mycket svårt att använda tummen vid spel på slätklaviatur. Du skall absolut inte ha ett instrument med slätklaviatur.

Bilden ovan visar slätklaviatur. Detta tillhör historien och är ingen som man skall spela på idag.

Blindtangenter

På ett knappdragspel finns ofta blindtangenter som ligger överst och nederst i klaviaturen. Detta är inget fel - utan bara en kosmetisk förlägnig av klaviaturen.

Basen

Det är mycket viktigt att inga basar hänger sig. Att renovera basen kan bli dyrt.

Bilden nedan visar del av bas där en knapp saknas

Remmarna

Följer det med acceptabla remmar. Kolla både remmen vid basen och axelremmarna. Om dessa skulle gå sönder när du lyfter spelet kan det ju få förödande konsekvenser. Just där axelremmarna sitter fast i instrumentet blir det mest slitage.

En ryggrem är en rem som sitter på ryggen mellan de två axelremmarna. Detta hittar du knappast på ett riktigt gammalt spel, men det finns lösa ryggremmar att montera på.

Tips: Nya remmar av god kvalitet betingar ofta ett pris av 500 kr eller mer, detta bör du ju ha i åtanke om du köper ett spel med remmar som knappast hänger ihop...

Exempel på hård sliten rem

Perfekt rem

EN VARNING:

Vissa instrument speciellt från 1970 och 80-talen kan ha problem med "klistriga" tangenter. Detta innebär att när du trycker ner en tangent så är det ett motstånd, och plötsligt vid ett visst tryck så lossnar tangenten. Detta är exakt vad det heter - klister som gått igenom ytskiktet på de klaffar som öppnar och stänger luftströmmen när du trycker ner en tangent. Om detta har börjat uppstå på ett instrument så blir det på några år bara värre och värre, tillslut går det inte att använda instrumentet.

Detta kan åtgärdas genom att man gör ett nytt ytskikt på klaffarna. Man måste väga kostnaden av detta mot spelets värde.

Några reflektioner

Idag finns det ju väldigt mycket av prylbörsar av olika slag, dels i lokalpressen, dels via internet t.ex. blocket. Givetvis kan man knappast ställa krav på perfekt klaviatur, nya remmar, alla toner fullt fungerande om man köper ett begagnat dragspel för några hundralappar. Kraven måste givetvis stå i rimlig proportion i förhållande till det pris man betalar. Förhoppningsvis kan ovanstående råd ändå vara till hjälp. Det viktiga är att prova, och allra bäst givetvis om du har någon dragspelskunnig som kan testa instrumentet för dig.

Lycka till med dragspelsköp och framförallt dragspelandet! Se till att skaffa dig en lärare. För barn erbjuds ju dragspelsundervisning i många kulturskolor, och för vuxna har många studieförbund kurser i ämnet Dragspel!

Har du tips och ideer om tillägg - förbättringar - förändringar av ovanstående text, så hör gärna av dig till SDR webmaster.

*Ovanstående text sammanställd av
SDR / webmaster
webmaster@dragspelsforbundet.se*

*Foto: H. Widar
Tack till fam. Karlsson för fotoobjekt!*